

Izložba Suvremeni trenutak: književnost Osijeka i Slavonije na početku 21. stoljeća

Izložba *Suvremeni trenutak: književnost Osijeka i Slavonije na početku 21. stoljeća* šesta je i posljednja izložba u ciklusu *6x10=60: povijest književnosti Osijeka i Slavonije u 6(0) slika*, tematski posvećenom razvoju pismenosti i književnom stvaralaštvu u Osijeku i Slavoniji od početaka do suvremenosti, a kojom [Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek](#) obilježava 60. obljetnicu svoga osnutka.

Izložba govori o vremenu od 1991. do današnjih dana, vremenu od početka Domovinskog rata i raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije preko poslijeratnog doba pa sve do suvremenog. Razdoblje je to koje je obilježio krvav raspad države u sklopu koje se nalazila Republika Hrvatska. Takva burna i ratna prva polovica 90-ih godina dvadesetog stoljeća pridonijela je da i Osijek i cijela Slavonija naglo počnu zaostajati u gospodarskom smislu. Uz političko, kulturno i gospodarsko stanje, ova izložba predstavlja i oslikava cjelokupno književno stvaralaštvo nastalo na prostoru Slavonije i Osijeka, kako u ratnom, tako i u poratnom razdoblju te suvremenom razdoblju.

Ratna zbivanja koja su započela 1991. godine dovela su do toga da Osijek postane grad „bunker“, odsječen od svijeta s tri strane. Stanovništvo preostalo u gradu u funkciji je obrane. Usprkos najvećim granatiranjima u gradu su se održavali koncerti, večeri poezije, izložbe i sl. Sedma sila „okupirala“ je Osijek. U gradu boravi četrdesetak stranih radijskih, televizijskih i novinskih izvjestitelja s tehničkim ekipama i prijeko potrebnom opremom. Zahvaljujući njima naslovne stranice svih važnijih svjetskih novina i špice tv-emisija pune se autentičnim ratnim slikama iz Osijeka, Slavonije i Hrvatske. Osijek je u središtu svjetske medijske pozornosti. Imao je više od tisuću ratnih žrtava, ali rat je dobio. Uspio se obraniti zahvaljujući hrvatskoj vojsci i policiji – hrabrim braniteljima, neumornom i gradu odanom stanovništvu, kao i pomoći ostale Hrvatske.

Iako je za Osijek početkom devedesetih nastupilo vrlo tužno i nadasve teško razdoblje, kulturni je duh grada i njegova stanovništva nastavio živjeti. 16. studenoga 1991. godine Hrvatsko je narodno kazalište dobilo granatu. I u ratnom okružju igraju se dvije dramske i jedna operna premijera. Nakon rata, 1993. zgrada se uz solidarnost cijele Hrvatske potpuno obnavlja i ponovno otvara 27. prosinca 1994. godine. Likovni život, kao i svaki drugi život u gradu, u vrijeme je rata postojao. Živio je tamo gdje su bili umjetnici. Živio je u atelijerima, ali i u gradu koji je za umjetnike i sam postao atelijer. Glazbena kultura i stvaralaštvo ostali su do današnjih dana duboko usađeni u glazbenu kulturu grada Osijeka. Mnoga su značajna imena zapisana u glazbenu povijesnost i sadašnjost grada. Pa ipak, književno je stvaralaštvo, kao i u prethodnim razdobljima ostalo najsnažnije razvijeno. Književnost je bila i ostala odgovor na rat, odgovor na događanja poslije rata, trajno bilježenje svega što je bilo, ali isto tako i vizija onoga što će biti. Slavonsko ratno, poratno i suvremeno pismo trajni su biljeg.

Slavonsko ratno pismo, među koje spada i osječko ratno pismo, obuhvaća razdoblje od 1991. do 1995. godine i ukazuje na posebnosti slavonskog ratnog pisma u odnosu na žanr

hrvatskog ratnog pisma.

Dakle, kroz spomenute žanrovske i tematsko-stilske strategije, prate se poetike književnih perioda s posebnim naglaskom na prikazivanje dinamike urbanih lokaliteta Osijeka, Đakova, Vinkovaca, Slavonskog Broda, Požege, Iloka, Vukovara. Slavonsko ratno pismo s obzirom na svoju prostornu i stratešku poziciju, jest žanrovski sustav koji u poetičku matricu upisuje tragove ratne hrvatsko-slavonske zbilje.

Uz nešto stariji književni postav (Stjepan Tomaš, Josip Cvenić, Zlatko Kramarić) javlja se i nekoliko imena *medijskih ratnika* (Davor Špišić, Dario Topić, Mladen Kevo, M. Vučić), ali i ostalih spisatelja poput Franje Samardžića, Martina Grgurovca, Marijana Horvatića, Bogdana Mesingera, Branka Brane Radmana, Marka Kovačevića, Ervina Heinea i dr. Kratka priča svojom poetičkom fleksibilnošću i otvorenošću za međusobnu komunikaciju autora i čitatelja zaokupljala je pozornost tijekom osamdesetih i ostalih osječkih autora. Pojavljuju se tu i romani za djecu, kao i romani za odrasle.

Najznačajniji predstavnici suvremene književnosti Slavonije i Osijeka jesu Krešimir Bagić, Davor Špišić, Krešimir Pintarić, Zlatko Krilić, Delimir Rešicki.

Tijekom devedesetih u Osijeku dolazi do znatne afirmacije ženskoga proznog teksta. Osim imena osječke ratne reporterke Nade Prkačin i esekerke Vilme Vukelić, čija se memoarska sjećanja *Tragovi prošlosti*, 1993., kao i roman *U stiješnjenim granicama*, 1996. pojavljuju gotovo četrdeset godina nakon pisanja (izvorno su napisani na njemačkom jeziku), prisutna su i imena Zdenke Leko, Lidyje Scheuermann Hodak, Ljerke Antonić, Jasne Horvat, Ivane Šojat Kuči, Julijane Matanović.

Iako su devedesetih godina dvadesetog stoljeća nastupila doista teška vremena, kulturni je život itekako nastavio svoj razvojni put iz osamdesetih. Usporedo s nastankom književnih djela, nastajale su i književne kritike, teorije i znanstvena djela. Od početka devedesetih pa sve do današnjih dana napisane su mnoge značajne kritike, studije, pregledi, eseji te iznijeto skupno bogatstvo misli i zapažanja, što povezanih uz sama nastala djela, što uz situaciju i događaje koji su popratili njihov nastanak. Goran Rem, Helena Sablić-Tomić, Milovan Tatarin, Dubravko Jelčić, Milorad Nikčević, Stanislav Marijanović, Branka Brlenić Vujić i Zlata Šundalić istaknuti su predstavnici teorije, znanosti i kritike u slavonskoj književnosti.

Dvadeseto stoljeće dočeka je Osijek u pravoj stvaralačkoj, materijalnoj, duhovnoj i kulturnoj uzlaznici, da bi vrlo brzo uslijed političkih (europskih) sukoba počeo tonuti, i stoljeće završio brutalnim razaranjem i uništavanjem života, imovine, institucija. No, početkom 21. stoljeća Osijek će opet nastaviti s uzletom koji je postigao samo jedno stoljeće ranije. To je izazovna odrednica poželjna za budućnost. Uz sve temeljne prometnice danas mu je jedna od bitnih oznaka upravo vrednovanje hrvatske prošlosti, spoznavanje aktualne sadašnjosti i konačno brisanje provincijalizma. Osijek je bio i ostao grad po ljudskoj mjeri. Tu svoju bitnu odrednicu, zadržat će i u narednim vremenima. Nakon rata, početak boljih godina za grad bio je na vagi stoljeća jer to posve odgovara razvojnim ciklusima koje je ovaj grad imao, koji se kroz povijest i razvijao i stagnirao, ali ipak nekako bez predaha težio k naprijed.

S. Petković

spetkovic@gskos.hr

S. Mokriš Marenić
marendic@gskos.hr